

пов'язаних з органічним ураженням, або недорозвитком певних відділів ЦНС, виникають недоліки вимови різного ступеня, а також труднощі сприймання звуків. Порушення взаємодії між слуховим і мовленнєворуховим аналізаторами призводить до недостатнього оволодіння звуковим складом слова, а це гальмує накопичення словникового запасу, формування граматичної будови мови, опанування письмом та читанням.

У логопедії умовно виділені чотири рівні ЗНМ, серед яких перші два характеризують більш глибокі ступені порушення мовлення, а на третьому і четвертому, більш високих рівнях, у дітей залишаються лише окремі прогалини у розвитку звукової сторони мовлення, словникового запасу та граматичної будови.

Надаючи логопедичну допомогу кожній дитині, логопед повинен враховувати наявні сформовані мовленнєві уміння, вплив супутніх неврологічних порушень на темп мовленнєвого розвитку, генетичні передумови, особливості психічної діяльності, особистісні особливості дитини та інші фактори.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ананьева Л. Модування змісту навчання професійно-педагогічного діалогу та його реалізація на початковому ступені навчання у мовному ВНЗ. – *Іноземні мови.* – 2000. – № 4. – С. 22 – 26.
2. Левина Р. Основы теории и практики логопедии / Р. Левина. – М., 1968.
3. Лопатина Л. Комплексный подход в диагностике и коррекции общего недоразвития речи у детей / Л. Лопаткина. – С. 32-35.
4. Луценко І. Готуємось до мовленнєвого спілкування з дошкільниками: Навч. посібник / І. Луценко. – К.: НПУ, 2001. – 96 с.
5. Ляпидевский С. О классификации речевых расстройств // *Расстройства речи у детей и подростков* / С. Ляпидевский, Б. Гриншпун. – М.: Просвещение, 1969. – С. 3-11.
6. Рахманов И. Обучение устной речи на иностранном языке / И. Рахманов. – М. 1980 – 120 с.
7. Розенталь Д. Словарь – справочник лингвистических терминов / Д. Розенталь, М. Теленкова. – М., 1986.
8. Синяк В. Логопедия: Учебн. Пособие / В. Синяк. – М.: Просвещение, 1985 – 87с.
9. Трофименко Л. Новый зміст корекційного навчання з розвитку мовлення дітей

середнього дошкільного віку із ЗНМ II-III ступенів / Л. Трофименко // *Дефектологія.* 2007. – №3. – С.34-40.

10. Туманова Т. О словообразовательной компетенции детей с общим недоразвитием речи / Т. О. Туманова // *Логопед в детском саду.* – 2006. – №5. – С.17-19.

УДК 376.1-056.264-053.4:37.025:371.382

Н. Ю. Яксон

студентка спеціальності
«Корекційна освіта. Логопедія»

І. В. Кравченко

викладач кафедри логопедії,
Сумський державний педагогічний
університет ім. А. С.Макаренка

ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР У ЛОГОПЕДИЧНІЙ РОБОТІ З ДОШКІЛЬНИКАМИ

У даній статті висвітлено роль дидактичних ігор у навчанні, вихованні та логопедичній роботі з дошкільниками.

В данной статье освещается роль дидактических игр в обучении, воспитании и логопедической работе с дошкольниками.

The role of didactic play in learning upbringing and speech therapy with pre-school children is shown in the article.

Ключові слова: дидактичні ігри, логопедична робота, дошкільники, словесні ігри.

Ключевые слова: дидактические игры, логопедическая работа, дошкольники, словарные игры.

Key words: didactic play, speech therapy, pre-school children, speech games.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень. На сьогодні в Україні спостерігається тенденція до зростання мовленнєвих вад у дітей. Мовлення з раннього віку відіграє важливу роль у формуванні всіх психічних функцій дитини. Воно є найточнішою, диференційованою функцією вищої нервової діяльності людини. Відсутність мовлення негативно впливає на загальний розвиток дитини. Провідним засобом стимуляції дітей до діяльності є гра. Американський психолог Гренвілл-Стенлі Холл вважав, що гра дитини за формою і змістом дублює історію від первісно-общинного ладу до сучасного суспільства.

Зігмунд Фрейд, а пізніше Карен Хорні вбачали сенс використання гри як засобу вираження дитиною інстинктів, бажань, прагнень, які вона не може реалізувати безпосередньо в житті. Голландський психолог Фредерік-Якоб-Йоханнес Бейтендейк розглядав гру як відображення особливостей дитячого віку, вияв певних потягів дитини. За висновками російського педагога Д. Менджеричької, відображення дитиною у грі взаємин дорослих, явищ суспільного життя є передумовою глибокого пізнання навколишньої дійсності, прагнення брати участь у житті дорослих [2, с. 43].

Сучасні українські науковці досліджують формування суспільної спрямованості дитини дошкільного віку у грі, розвиток моральних стосунків у творчих іграх. За їхніми твердженнями, гра містить більші можливості для формування особистості дошкільників, ніж будь-яка інша діяльність, оскільки мотиви її мають велику спонукальну силу і дітям зрозуміле співвідношення мотиву і мети гри.

Підкреслюючи значення ігор у розвитку розумових здібностей дітей, італійський педагог Д. А. Колоцца зазначав: «Під час гри дитина діяльна у всіх відношеннях – у вчинках, як і судженнях і умовисновках, про те, що вона робить, і джерелом її думки є власна особиста вільна діяльність. Це можна сказати майже про всі ігри. Та є й особливі ігри, які сприяють розвитку розуму і суджень; такими є ігри на порівняння, ігри із запитанням «чому?», ігри з незакінченим реченням тощо» [1, с. 35].

О. М. Леонтьєв визначив сутність, зміст і характеристики провідної діяльності. За його словами провідною діяльністю є не та, яка зустрічається на певному етапі розвитку людини, а та, у зв'язку з розвитком якої відбуваються найважливіші зміни у психіці дитини і в середині якої розвиваються психічні процеси, які готують перехід дитини до нового вищого ступеня її розвитку.

У психолого-педагогічній літературі існує чимало різних підходів до класифікації дитячих ігор, а саме це класифікації Ю. А. Аркіна, Л. В. Артемової, К. Гарвей, Ж. Піаже, О. І. Сорокіної, Ф. Фребель та інших.

У системі навчання і виховання

дошкільників активно використовуються дидактичні (навчальні) ігри, які розвивають спостережливість, уяву, пам'ять, мислення, мовлення, сенсорні орієнтації дітей у розмірах, формах, кольорах, максимально задіюють інтелектуальний потенціал у пізнанні світу і себе [3, с. 478].

Найбільш повно досліджено і розроблено в дошкільній педагогіці дидактичні ігри. Цим питанням займалися такі науковці як: Л. В. Артемова, Л. А. Венгер, З. А. Михайлова, С. Н. Новосолова, О. І. Сорокіна, О. П. Усова, О. П. Янківська та інші [1, с. 30].

Мета статті – визначити роль дидактичних ігор у логопедичній роботі з дошкільниками, а також з'ясувати важливість застосування словесних ігор у дошкільному віці.

Виклад основного матеріалу. Дидактична гра – це навчальна гра, вона використовується в навчально-виховному процесі дошкільного закладу для закріплення і уточнення знань дітей про довколишній світ.

Особливістю дидактичних ігор є те, що вони спеціально створюються і розробляються дорослими з різною педагогічною метою: сенсорного виховання, мовленнєвого розвитку, ознайомлення з довкіллям, з елементарними математичними уявленнями тощо [4, с. 433]. У практиці дошкільної освіти дидактична гра визначається як ігровий метод навчання і постає у двох видах:

1) Власне дидактична гра. Ґрунтується на автодидактизмі (самонавчанні) та самоорганізації дітей.

2) Гра-заняття (гра-вправа). Провідна роль у ній належить вихователю, який є її організатором. Під час гри-заняття діти засвоюють доступні знання, у них виробляються необхідні вміння, удосконалюються психічні процеси (сприймання, уява, мислення, мовлення).

У дидактичній грі як формі навчання взаємодіють навчальна (пізнавальна) та ігрова (цікава) сторони. Відповідно до цього вихователь одночасно навчає дітей і бере участь у їхній грі, а діти граючись навчаються.

Основним стимулом, мотивом виконання дидактичного завдання є не пряма вказівка вихователя чи бажання дітей чогось навчитися, а природне

прагнення до гри, бажання досягти ігрової мети, виграти. Саме це спонукає дошкільників до розумової активності, якої вимагають умови і правила гри (краще сприймати об'єкти і явища навколишнього світу, уважніше вслухуватися, швидше орієнтуватися на потрібну властивість, підбирати і групувати предмети та ін.) [3, с. 479-480].

Дидактична гра має структуру, що вирізняє її від інших видів діяльності. Основними елементами дидактичної гри, що надають їй форму навчання і гри водночас, є: дидактичні та ігрові завдання, ігровий задум, правила, ігрові дії, результат. У кожній дидактичній грі є своє навчальне завдання, що відрізняє одну гру від іншої. Дидактичні завдання гри визначаються метою навчального і виховного впливу з боку вихователя. Це можуть бути такі завдання: розвиток мовленнєвого спілкування, розвиток мовленнєвого апарату, зв'язного мовлення, закріплення звуковимови, уточнення і розширення словникового запасу.

Ігрове завдання виконується дітьми у процесі ігрової діяльності, викликає їхній інтерес, активність, бажання і потребу розв'язати його. Кожна дидактична гра має правила, зумовлені її змістом та ігровим задумом. Вони визначають характер і спосіб дій дитини, організують і спрямовують її стосунки з іншими дітьми, дають можливість навчитися керувати своєю поведінкою. Дотримання правил вимагає від дитини певних вольових зусиль, уміння поводитися з іншими дітьми, долати негативні емоції через невдалий результат тощо. Основу дидактичної гри складають ігрові дії. Вони можуть бути найрізноманітніші: діти імітують голоси тварин і птахів, інтонаційно відтворюють мовленнєві висловлювання, змагаються, порівнюють, відшукують, загадують, відгадують, купують, лікують. Дидактична гра має конкретний результат, наприклад, відгадування загадок, виконання ігрових дій і завдань, що сприймається дитиною як успіх, від якого дитина одержує задоволення [1, с. 32].

Постійний розвиток самостійних дидактичних ігор неможливий без наявності достатньої кількості ігрового матеріалу. В кожній групі мають бути

різних розмірів ляльки з комплектами одягу, посуд, меблі, транспорт, м'які іграшки (тварини, птахи, комахи), настільно-друковані ігри (лото, доміно, шашки, шахи), дидактичні іграшки (матрьошки, кубики, пірамідки та ін.), набори з природного матеріалу, картинки про природу, життя сім'ї, діяльність людей, предмети домашнього вжитку тощо [4, с. 481].

Дидактичні ігри досить різноманітні. Їх класифікують за різними критеріями: за навчальним змістом (Л. В. Артемова, О. І. Сорокіна, О. П. Усова); за пізнавальною діяльністю (Л. А. Венгер, С. П. Новосолова); за ігровим задумом, завданнями й ігровими діями (Д. Б. Ельконін, А. І. Матусик, О. П. Янківська); за взаємовідносинами дітей і вихователя (Р. Й. Жуковська, Д. В. Менджеріцька). Крім того, дидактичні ігри ще класифікують за наявністю у їхніх змісті дидактичного матеріалу, наочного чи словесного. Це велика група дидактичних ігор з предметами, природним матеріалом, іграшками, речами, картинками, музичними інструментами, настільно-друковані ігри. І друга група – ігри без наочного супроводу – словесні, мовленнєві ігри [1, с. 33]. Саме вивченням словесних ігор займалися такі вчені, як А. К. Бондаренко, О. І. Сорокіна, А. І. Максаков, Г. А. Тумакова, Г. С. Швайко та ін. Найбільш повно подано характеристику словесної гри А. К. Бондаренко. Автор пов'язує словесні ігри насамперед з інтелектуальним розвитком дитини і зокрема, з розвитком мислення. Вона зазначає, що словесні ігри спрямовані на «розвиток захоплюючої розумової діяльності, самостійності й активності їхнього мислення». У словесній дидактичній грі діти вчаться діяти з речами, яких у цей час не сприймають, вони оперують уявленнями про ці предмети. Словесна гра вимагає використання набутих раніше знань у нових умовах, зв'язках і відношеннях. У словесних іграх дитина вирішує самостійно різноманітні мисленнєві завдання: описує предмети, відгадує за описом, за ознаками схожості й відмінності, групує предмети за різними властивостями, ознаками, віднаходить алогізми в судженнях, складає різноманітні розповіді, небувальщини тощо [1, с. 35].

Особливості дидактичних ігор та їх впливу на розвиток дитини свого часу досліджували Є. Тихеева (ігри з дидактичною лялькою, іншими іграшками, з предметами побуту, природним матеріалом, ігри для мовленнєвого розвитку), Ф. Блехер (ігри для математичного розвитку), Л. Венгер (дидактичні ігри і вправи для сенсорного розвитку) [3, с.482].

Висновки. Отже, як і всі інші види ігор, дидактичні ігри стимулюють загальний особистісний розвиток дошкільників. Поєднання в них готового навчального змісту з ігровим задумом і діями вимагає від вихователя майстерного педагогічного керівництва ними. Саме за допомогою дидактичних ігор здійснюється виховання та навчання дошкільників. У молодшому дошкільному віці ці ігри спрямовані на розвиток мовлення, уточнення і закріплення словникового запасу, формування вміння рахувати.

У старшому дошкільному віці словесні ігри активізують розумову діяльність, розвивають самостійне мислення. Тому дидактичні ігри мають важливе значення для всебічного розвитку дітей як молодшого, так і старшого дошкільного віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богуш А. М. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників: мовленнєві ігри, ситуації, вправи / А. М. Богуш, Н. І. Луцан: [Навчальний посібник]. – [2-ге вид., доп.] – К.: Видавничий Дім «Слово», 2012. – 304 с.
2. Игры в логопедической работе с детьми / под ред. Селиверстова В. И. – М.: Просвещение, 1987. – 142 с.
3. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка / Т. І. Поніманська: [навч. посібник]. – К.: Академвидав, 2006. – 456 с.
4. Поніманська Т. І. Основи дошкільної педагогіки / Т. І. Поніманська: [навч. посібник]. – К.: Абрис, 1998. – 448 с.